

# GHEORGHE GH. LONGINESCU ȘI NICOLAE IORGA: COLEGI – PRIETENI - COLABORATORI

Horia Dumitrescu

S-au întâlnit ca elevi ai renumitului Liceu Național din Iași, Gheorghe Gh. Longinescu, înclinat spre științele exacte, năzuind către descifrarea structurii materiei și Nicolae Iorga, deja pornit pe drumul descifrării resorturilor spirituale care au guvernat creația și acțiunea umană în progresul neîntrerupt al civilizației și istoriei naționale și universale.

Gheorghe Longinescu s-a născut la 12 septembrie 1869, la Focșani, în casa din Strada Mare a Unirii (Uniunei), colț cu strada Locotenent Țanu.<sup>1</sup>

Tatăl său, Gheorghe (1 ianuarie 1826 – 29 august 1882) negustor de vază în Focșani, avea cea dintâi fabrică de lumânări de ceară albă aurite. Vindea marfa în șase județe: Putna, Bacău, Bârlad, Tecuci, Covurlui și Râmnicu Sărat.<sup>2</sup>

Mama sa, Rusanda (Ruxandra) Longinescu (august 1843 – 25 iulie 1925), mamă sfântă și româncă adevărată, dăduse naștere la 19 copii, din care au trăit numai opt.

Longinescu a absolvit clasele primare în Focșani, la Școala Primară nr. 1, care avea să se numească mai târziu, după numele

---

<sup>1</sup> Eugen Angelescu, **Învățații noștri: G. G. Longinescu (1869 – 1939)**, Editura „Cartea Românească”, București, p. 1

<sup>2</sup> I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani**. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar, Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale, dela Focșani din 28 și 29 iunie 1931, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 26

fratelui său mai mare, care a învățat și el la aceeași școală, Școala Primară „Ștefan G. Longinescu”.<sup>3</sup>

Primele două clase de liceu le-a urmat la Liceul „Unirea” din Focșani, în anii 1882 și 1883<sup>4</sup>, pentru a trece ca bursier la Liceul Național din Iași.

În clasa a V-a, Longinescu avea să cunoască un nou coleg venit de la Botoșani: Nicolae Iorga. Admirația lui Longinescu pentru noul venit nu cunoaște limite: *„Faima lui întrecea tot ce ne puteam închipui. Știa să cetească dela patru ani. Vorbia și scria franțuzește dela cinci ani. Știa grecește și latinește de o mie de ori mai bine decât știam noi franțuzește. Știa istorie, geografie, literatură, spunea basmul, mai mult decât poate ști un profesor. Dar ce nu se spunea despre acest elev cu uimitoare cunoștințe pentru vârsta lui. Nu ne venia să credem. Și totuși închipuirea era mai prejos de realitate.”*<sup>5</sup>

Fără a adresa nimănui un cuvânt sau a schița un salut, Iorga le-a apărut colegilor săi cu o înfățișare stranie: *„Cu părul mare vâlvoi, cu ochii mari bulbucați, flutura un zâmbet ciudat, ce părea disprețuitor. O față palidă ca de ceară, 6 - 7 fire lungi de favorite pe obrazul drept, cam tot atâtea pe cel stâng. Câteva fire lungi de musteață îi umbreau buzele și alte câteva fire tot lungi răsăreau din bărbie”*.<sup>6</sup>

Iorga și Longinescu au fost colegi de clasă timp de trei ani. Orfani de tată și lipsiți de posibilități materiale, un an au stat amândoi în dormitorul cel mai friguros din internatul Liceului Național, pe care îl asemuiau cu Siberia.<sup>7</sup>

Longinescu nu a uitat niciodată dragostea pentru cărți, citit și istorie a lui Iorga de pe vremea când erau liceeni: *„Cetea în fiecare zi, în clasă, câte o carte de istorie, de filosofie, de știință ori un roman. Și*

---

<sup>3</sup>Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 4

<sup>4</sup> G. G. Longinescu, **Amintiri răslețe dela Liceul Unirea din Focșani**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XV, Numărul 1, 15 Aprilie 1926, p. 1

<sup>5</sup>Idem, **Lui Nicolae Iorga**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XX, Numărul 6, 15 Iunie 1931, p. 1

<sup>6</sup> apud Barbu Theodorescu, **Nicolae Iorga**, Editura Tineretului, 1968, p. 38

<sup>7</sup> G.G.Longinescu, *op. cit.*, p. 3

pe cînd ochii sorbiau învățăturile din carte, urechile lui prindeau mai bine decît ale noastre explicările profesorului...Pentru o lecție de istorie el cetia o carte întreagă”.<sup>8</sup>

Seara, cu un „farmec neîntrecut”<sup>9</sup>, Iorga îi povestea lui Longinescu din ce citise, în pofida frigului din dormitor care amorțea pe bieții interni. Rememorînd acele momente, Longinescu scria că: „Mă luptam din greu cu somnul ce voia să mă doboare ca să nu pierd nimic din filosofia indiană, franceză, germană, din poezii străini ca Beaudelaire, Lord Byron, Shelley, Lamartine, Victor Hugo, cine mai poate ști și despre câte altele. Ar trebui să am memoria lui uriașă ca să țin minte învățăturile fără număr auzite din gura lui”.<sup>10</sup>

Iorga a fost și el atras de veselia și umorul debordante ale colegului său, Ghiță Longinescu. Tot din Botoșani, venise să învețe la Liceul Național din Iași, Miron Kernbach, al cărui tată și frați fuseseră prieteni cu tatăl lui Iorga.

Miron Kernbach, „unu! din cei mai talentați elevi la matematică, la muzică și la desen”<sup>11</sup> avea o fire asemănătoare cu a lui Longinescu: „vesel, glumeț, vioi, împodobit și cu însușiri literare”<sup>12</sup>

Între cei trei s-a legat o prietenie sinceră, care a durat pînă la moartea lor.

Din păcate, Miron Kernbach s-a stins din viață înainte să împlinească vârsta de 20 ani.

Între cei trei, Longinescu era „Temperamentul cel mai solid și mai armonios, fără urmă de melancolie și îndoială în lupta vieții, pe care o primea încrezător în muncă și bucuros de puterile sale, pe fața mare, cu ochii proeminenți, de o atît de prietenoasă privire: om de ispravă, idealist nebiruit, filozof al unei resemnări din care în

<sup>8</sup> Ibidem

<sup>9</sup> Ibidem

<sup>10</sup> Ibidem

<sup>11</sup> Ibidem

<sup>12</sup> N. Iorga. **Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost**, ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1972, p. 105

*întunericul său a știut să facă o fericire a iubirii de oameni, a cultului datoriei”.*<sup>13</sup>

Iorga, Longinescu și Kernbach „în mijlocul unor colegi brutali și pretențioși, de o inteligență slăbuță și fără un caracter format”<sup>14</sup>, au făcut o „sfântă ligă a modestiei noastre”<sup>15</sup>, așezându-se la masă pe locurile din urmă.

Mai mult decât atât, la propunerea lui Longinescu „care aducea un solid umor focșănean, am întemeiat frăția pe toată viața a „vacilor”, cu obligația de a nu ne chema unul pe altul cu un alt titlu decât cu acesta, pe atât de glorios, pe cât de rar, de „vacă”.

În septembrie 1888 cei trei își dau bacalaureatul și pentru o vreme drumurile lor se despart.

Longinescu urmează studiile universitare la București și trece examenul de licență în științe fizice la 21 octombrie 1892.<sup>17</sup>

Profesorul său, dr. C. Istrati i-a insuflat studentului sărac Longinescu dragostea pentru chimie.

Student în anul III, Longinescu a fost recomandat de dr. Istrati, ca profesor la Institutul de Fete „Bolintineanu”. Aici și-a început cariera didactică.

Doctorului Istrati îi datorează întreaga sa recunoștință pentru sprijinul acordat pe toată durata studiilor. Student în anul II, a primit bursa Hillel de 50 de lei pe lună. Longinescu pleacă la Berlin pentru a-și continua studiile. Doctorul Istrati i-a dat recomandare către prof. dr. Emil Fischer, laureat al Premiului Nobel. Tot el i-a deschis cont la Fabrica de produse chimice Kahlbaum și la Casele de aparate de laborator Muenke și Altman din Berlin.<sup>18</sup>

În felul acesta, Longinescu a avut posibilitatea să lucreze în laborator fără să cumpere din banii săi tot ce îi trebuia pentru lucrări.

---

<sup>13</sup> *Ibidem*, p. 105 - 106

<sup>14</sup> *Ibidem*, p. 106

<sup>15</sup> *Ibidem*

<sup>16</sup> *Ibidem*

<sup>17</sup> Ion N. Ionescu, **Prof. dr. chimist Gh. Longinescu**, în **Coordonate culturale vrâncene. Culegere de note și comunicări**, Focșani, 1971, p. 54

<sup>18</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 10

Longinescu și-a putut continua studiile la Berlin datorită fratelui său mai mare, Ștefan, „Bădița Fani”, profesor de Drept roman la Universitatea din București. Acesta primise o bursă la Berlin din fondurile Simonide și din ea au trăit amândoi frații în capitala Germaniei.<sup>19</sup>

Lucrarea de doctorat intitulată „*Asupra acizilor aminici din seria alifatică*”<sup>20</sup> și-a pregătit-o în laboratorul profesorului Emil Fischer sub îndrumarea profesorului Wilhelm Traube, obținând titlul de doctor în Chimie. Prin această lucrare remarcabilă și unanim apreciată se face cunoscut în lumea științifică.

După obținerea doctoratului, își consacră activitatea cercetării științifice în domeniul chimiei analitice și a chimiei fizice, pe lângă cea de profesor de liceu și apoi la Universitate.

Întors în țară de la Berlin începe în 1896, activitatea didactică.

Predă la Școala Normală „Vasile Lupu”, Liceul Internat, Școala de Comerț din Iași, apoi la Liceul „Sf. Sava”, „Mihai Viteazul” și „Gheorghe Lazăr” din București.<sup>21</sup>

Carierea profesorului Longinescu a fost un șir neîntrerupt de succese, până în clipa când îl lovește o cumplită boală de ochi, care aproape îi ia vederea. A suferit 17 operații la ochi, la Viena, Iena, Berlin, Paris, Bordeaux și Turin (Torino), fiind însoțit și asistat de fiecare dată de „Bădița Fani”, ultima dată la Berlin, între 15 august – 10 octombrie 1930.<sup>22</sup>

Din 1906 este profesor de Chimie anorganică la Universitatea din București, unde se va reîntâlni cu colegul și prietenul său, Nicolae Iorga.

Preocupările comune ale celor doi profesori universitari de ridicare spirituală a poporului român i-au apropiat și mai mult.

---

<sup>19</sup> *Ibidem*, p. 10 - 11

<sup>20</sup> Ion N. Ionescu, *op. cit.*, p. 54

<sup>21</sup> Valeriu Anghel, Alexandru Deșliu, **Vocație și destin. 600 fișe – portret pentru un tablou spiritual – istoric al județului Vrancea**, Editura Terra, Focșani, 2000, p. 177

<sup>22</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 11 - 12

În revista „*Natura*”, Longinescu rememora momentul în care Iorga îi vorbise de intenția sa de a tipări ziarul „*Neamul Românesc*”: „*Mă potrivesc cu el de când a scos „Neamul românesc” în ziua de 10 Maiu 1906. Îl admir de atunci pentru munca pe care a desfășurat-o cu gândul la înălțarea neamului nostru. Mă văd și azi, când nu mai văd de douăzeci și nouă de ani, luat la braț de el prin dreptul Poștii unde ne întâlneam. Îmi spunea că are de gând să scoată o revistă, câte un caiet pe săptămână. I-am arătat temerea că e cam mult un număr pe săptămână, gândindu-mă la greutatea ce o aveam, Țițeica și cu mine, cari am început să tipărim „Natura” la 15 Octombrie 1905.*

*Uitasem că aveam a face cu Nicolae Iorga, care mi-a răspuns foarte liniștit să nu am nicio grijă din partea asta, fiindcă a și scris trei caete într-o săptămână. I-am urat spor la muncă rodnică pentru înălțarea neamului”.*<sup>23</sup>

Longinescu i-a admirat întotdeauna lui Iorga, încă de când erau interni la Iași, uimitoarea putere de muncă, „*energiile nebănuite ce se prefăceau în gânduri care cereau să fie așternute pe hârtie*”<sup>24</sup> și „*cetitul cu ușurință nespuse de cărți întregi*”<sup>25</sup>

Intern fiind, Iorga a scos ziarul „*Ecolul ceaunului*”, scris în întregime de el și centigrafat în vre-o sută de exemplare. Abonamentul la acest „*Neamul Românesc*” de atunci era plătit în natură, cu nuci și alune, cu mere ori struguri, după anotimp și după averea fiecărui abonat”.<sup>26</sup>

Longinescu a colaborat ani de zile la „*Neamul Românesc pentru popor*”, în care a publicat articole și cronici științifice de o valoare netăgăduită și care, strânse într-un volum, „*Știință și Credință*”, învederează cele trei mari crezuri ale profesorului Longinescu: Știință, Credință și Patrie”<sup>27</sup>

---

<sup>23</sup> G. G. Longinescu, *Gând în gând cu Nicolae Iorga*, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, An XXVII, No. 9, 15 Septembrie 1938, p. 399

<sup>24</sup> G. G. Longinescu, *Lui Nicolae Iorga...*, p. 3

<sup>25</sup> *Ibidem*

<sup>26</sup> *Ibidem*

<sup>27</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 25

Nicolae Iorga și Gheorghe Longinescu au desfășurat o activitate didactică remarcabilă, primul timp de 46 de ani, iar celălalt, de 42 de ani.

Longinescu a recunoscut întotdeauna că i-a plăcut să fie profesor: „Mi-a plăcut să fiu profesor, mi-a plăcut și-mi place mult. De aceea am fost 42 de ani profesor, fără întrerupere, din Septembrie 1896 pînă în Octombrie 1938. Am fost profesor și numai profesor. Catedra a fost pentru mine un amvon și un altar. Niciodată nu am făcut din catedră tarabă pentru afaceri”.<sup>28</sup>

Ca profesor, Longinescu a fost mereu preocupat să găsească cele mai bune metode, apropiate de mintea și sufletul elevilor și studenților săi, pentru a le transmite cunoștințele necesare bunei lor pregătiri: „Toată taina unei lecții bune stă în căldura sufletului, după cum reacțiile chimice se fac mai bine la temperaturi mai ridicate. Toate metodele pedagogice nu fac o para, dacă profesorul e plictisit și plicticos. Trebuie să sbîrnâie sufletul școlarului”.<sup>29</sup>

Pe Longinescu „Orice lucrare nouă, orice victorie câștigată de chimiști, în luptă continuă cu materia, îl făcea să vibreze de bucurie. Când afla ceva nou, venea la curs mai animat, mai vioi ca de obicei, pentru a împărtăși studenților ceea ce aflase”.<sup>30</sup>

Considerând că „pe profesorii care ne-au învățat să scrim și să cetim trebuie să-i binecuvîntăm din toată inima fiindcă pe umerii lor stăm mai sus pe scara învățătorei”<sup>31</sup>, Gheorghe Longinescu recunoștea cu binecunoscuta sa sinceritate: „Grea e menirea unui profesor și azi ca și eri, dar mare e răsplata noastră de a trăi în amintirea elevilor noștri și de a fi pomeniți cu dragoste, și poate cu o lacrimă în ochi, încă mulți ani după plecarea noastră din această lume.”<sup>32</sup>

<sup>28</sup> Ibidem, p. 17

<sup>29</sup> Ibidem, p. 16 - 17

<sup>30</sup> Ibidem, p. 17 - 18

<sup>31</sup> G. G. Longinescu, **La Școala lui Puiu**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul al Douăzecilea, No. 7, 15 iulie 1931, p. 6

<sup>32</sup> Idem, **Amintiri răslețe...**, p. 3

Iorga a apreciat modul în care Longinescu „*preda într-o formă umană*”<sup>33</sup>, realizând prin lecțiile sale „*o inițiere treptată în cultură fără nimic școlăresc și pedant*”<sup>34</sup>

Prodigioasa activitate științifică a celor doi profesori universitari i-a adus sub cupola celui mai înalt for științific și cultural al țării: Academia Română.

Iorga a devenit la scurt timp după ocuparea catedrei universitare membru corespondent al Academiei - 9 aprilie 1897 - și membru titular al acesteia la 26 mai 1910.<sup>35</sup>

Longinescu a avut nevoie de mai mulți ani pentru ca munca sa științifică să-l consacre și să-l aducă în rândul „*nemuritorilor*”. El a devenit membru corespondent al Academiei la 8 iunie 1925 și membru de onoare la 30 mai 1936.<sup>36</sup>

Activitatea științifică a profesorului Longinescu s-a desfășurat, în special, în domeniul chimiei fizice și al chimiei analitice. În domeniul chimiei fizice s-a ocupat îndeosebi de asociația lichidelor pure. După ce face o serie de observații asupra temperaturilor de fierbere ale lichidelor organice, stabilește o relație între aceste temperaturi, densitatea lichidelor și numărul de atomi din moleculă, cu ajutorul căreia se pot calcula, foarte exact, gradul de asociație și greutatea moleculară a lichidelor pure. Extinde aceste observații și asupra substanțelor în stare solidă și dă o formulă care se poate aplica acestora.<sup>37</sup>

Formula lui Longinescu pentru aflarea greutății moleculare a lichidelor pure și a gradului de asociație a fost foarte mult apreciată de lumea științifică și este citată în multe tratate engleze, franceze, italiene și germane, ca fiind una dintre cele mai exacte.

---

<sup>33</sup> N. Iorga, **Orizonturile mele...**, p. 680

<sup>34</sup> *Ibidem*

<sup>35</sup> Dr. Dorina N. Rusu, **Membrii Academiei Române. 1866 – 1996. Mic dicționar**, Fundația Academică „Petre Andrei”, Editura A 92, Iași, 1996, p. 176

<sup>36</sup> *Ibidem*, p. 201

<sup>37</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 20; Ion N. Ionescu, *op. cit.*, p. 56



Asociația lichidelor pure a fost una din preocupările teoretice dintotdeauna ale profesorului Longinescu, revenind adeseori asupra ei. În colaborare cu G. Chaborschi, aduce un punct de vedere nou în tratarea acestei probleme: consideră asociația lichidelor ca fiind normarea unei îngrămădiri a moleculelor într-un spațiu anumit, în unitatea de volum.

În sprijinul acestei ipoteze, autorii aduc faptul că se poate calcula gradul de asociație a lichidelor cu ajutorul concentrațiilor moleculare.<sup>38</sup>

Tot în domeniul chimiei fizice, profesorul Longinescu emite o altă ipoteză interesantă, în legătură cu fenomenul de dizolvare. Plecând de la ideea că dizolvarea substanțelor solide se face cu schimbarea stării de agregare, caută să stabilească relații între solubilitatea substanțelor în apă și constantele lor fizico – chimice. În colaborare cu nepotul său, I. N. Longinescu, reușește să deducă unele proprietăți ale soluțiilor (de exemplu densitatea) din considerarea acestora cu amestecuri binare de lichide.

În colaborare cu C. N. Teodosiu, imaginează o experiență simplă de curs, pentru a arăta absorbția gazelor și vaporilor pe cărbune.<sup>39</sup>

În domeniul chimiei analitice, Longinescu, în colaborare cu G. Teodorescu a făcut cercetări asupra separării metalelor din grupa a II-a analitică, iar în colaborare cu G. Chaborschi, asupra separării metalelor din grupa a III-a.

Tot în colaborare cu G. Chaborschi dă o metodă simplă pentru recunoașterea sodiului și potasiului și o alta pentru identificarea calciului în prezența bariului și stronțului.

Cu M. Bădescu, Theodor Pirtea și Ilie Prundeanu face numeroase studii asupra dozării ionilor de halogeni și asupra separării lor. Tot în colaborare cu G. Chaborschi și Theodor Pirtea dă o metodă simplă pentru căutarea acidului azotic.<sup>40</sup>

<sup>38</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 21

<sup>39</sup> *Ibidem*

<sup>40</sup> *Ibidem*

Iorga și Longinescu vor avea din nou prilejul să se întâlnească în orașul de pe Milcov, cu prilejul unui eveniment cultural de importanță națională.

În 1931, Congresul anual al Ligii Culturale urma să se desfășoare la Turnu Severin sau Focșani. În calitate de președinte al Ligii Culturale, Iorga a ales Focșanii, orașul pe care îl vizitase de multe ori și unde conferențiasse, orașul în care se născuseră Petre Liciu și Ghiță Longinescu – colegii și prietenii săi, atât timp cât au trăit.

Congresul Ligii Culturale de la Focșani a avut loc în zilele de duminică și luni, 13 - 14 septembrie 1931 și s-a desfășurat sub semnul a trei aniversări: un an de la urcarea pe tron a lui Carol II (8 iunie), 40 de ani de existență a Secțiunii Centrale a Ligii Culturale, dar și a Secției Focșani (înființată în același an: 1891) și împlinirea vârstei de 60 de ani a cărturarului Nicolae Iorga (5 iunie), președinte al Comitetului Central al Ligii Culturale și prim - ministru (18 aprilie 1931 - 6 iunie 1932).

Cu acest prilej au fost publicate: un număr din Revista regională *Milcovia*, lucrarea **Însemnări cu privire la orașul Focșani** de I. M. Dimitrescu (cu o prefață de prof. univ. dr. G. G. Longinescu), Revista Asociației învățătorilor *Frământări didactice* și **Istoricul Școlii Primare de Băeți nr. 2 din Focșani** - care împlinea 100 de ani de la înființare (autor: Theodor Gh. Rădvan).

Serbările au început în seara zilei de sâmbătă, 12 septembrie 1931, la Teatrul Comunal „*Maior Gh. Pastia*”, unde ilustrul fiu al Focșanilor, Gheorghe Longinescu a ținut o conferință despre „*Aerul lichid*”, apreciată ca „*instructivă și atrăgătoare*”<sup>41</sup>

Conferința a fost urmată de peste 30 de experiențe făcute de asistenții universitari N. Iordache și Ilie Prundeanu. A fost întrebuințat aproape un decaltru de aer lichid, cea mai mare cantitate cu care s-a experimentat vreodată în România.<sup>42</sup>

---

<sup>41</sup> I. M. Dimitrescu, **Congresul Ligii Culturale din Focșani** în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul Douăzeci și Unu, No. 3, 15 Martie 1931, p. 7

<sup>42</sup> *Ibidem*

În numărul 6 din 15 iunie 1931 al revistei „Natura”, Longinescu îi dedică colegului și prietenului său articolul „Lui Nicolae Iorga”. În acest articol, un pasaj sintetizează sentimentele de prețuire ale lui Longinescu pentru cel ce era sărbătorit: „Nicolae Iorga este azi ce făgăduia să fie de-acum patruzeci de ani, cel mai mare învățat al neamului nostru. Nicolae Iorga e învățat ca Dimitrie Cantemir, Miron Costin, Spătarul Milescu, Stolnicul Cantacuzino, cunoaște ca și ei o puzderie de limbi, dar îi întrece pe toți la un loc prin învățătura lui uriașă, pe care poate n-o are nici un om pe pământ, prin dragostea lui de țară, prin cinstea lui fără de pereche, prin darul lui de a vorbi în limba românească, pentru neamul românesc. Cum am mai spus odată, Nicolae Iorga e piscul cel mai înalt din lanțul de munți care se întind pe tot cuprinsul gândirii românești.”<sup>43</sup>

Anii au trecut și cei doi savanți se apropiau de veșnicie. La 15 iulie 1938, Iorga a deschis pentru a 30 - a oară cursurile la Universitatea Populară de la Vălenii de Munte. Nicolae Iorga „A rostit atunci o cuvântare strălucită, pe care am ascultat-o la aparatul meu de radio - „regele văzduhului”. A făcut știința ce nu isbutise Mohamed: să aducă muntele la el, adică să aducă pe Nicolae Iorga în casa mea. Pot face și gluma că am realizat și „televederea”, având deasupra aparatului o minunată fotografie a lui Nicolae Iorga de Nicolae Țațu. Îl auziam cu urechile și-l zăriam în fotografie, cu ce mi-a mai rămas din vedere.”<sup>44</sup>

Longinescu a făcut parte dintre acei oameni „cari deși duc o viață de martiri au totuși tăria să-și păstreze neatins entuziasmul tinereții. Îi vezi râzând, glumind și te întrebi nedumerit de unde își iau curajul să râdă, de unde isvorăște în ei energia să mai poată glumi. Nu-ți vine să crezi că dincolo de masca lor de veselie este o suferință abia îndurată”.<sup>45</sup>

<sup>43</sup> G. G. Longinescu, *op. cit.*, p. 2

<sup>44</sup> Idem, *Gând în gând cu Nicolae Iorga...*, p. 399

<sup>45</sup> Eugen Angelescu, *op. cit.*, p. 29

Pensionat pentru limită de vârstă la 1 octombrie 1938, Longinescu, ca „profesor onorar” a continuat să vină zilnic la Laborator, tot atât de regulat ca și înainte, interesându-se de lucrările studenților, de cursuri și de examene.

Pensionarea sa la 1 octombrie 1938 și boala sa l-au dus în mai puțin de șapte luni la cele veșnice.

Pe neașteptate, la 7 martie 1939, în Vinerea Mare din Săptămâna Patimilor, Longinescu și-a dat sufletul, trecând în lumea unde a găsit alinarea și odihna pe care nu le-a avut în viață. Senin și liniștit și-a încheiat o viață frumoasă pusă toată în serviciul Științei și Patriei.<sup>46</sup>

Moartea l-a dezlegat „*de o viață prea chinuită, dar trăită frumos, cu credința că orice trudă depusă pentru binele altora nu este nici odată, nici pierdută, nici de prisos*”.

Marcat vizibil de moartea prietenului său, Iorga a scris „**Un martir al științei și datoriei: Gheorghe Longinescu**”. Numindu-l pe Longinescu „*vechiul meu prieten*”<sup>47</sup>, Iorga dezvăluie cumplitul adevăr pe care puțini îl știau: „*O groaznică tragedie pe care el a primit-o cu atitudinea unui erou care era în același timp și un perfect creștin, împăcat cu sarcina care căzuse asupra lui.*

*De tânăr încă, el orbise aproape cu totul. O iluzie de vedere laterală. Un altul s-ar fi cufundat în întunericul disperării sale. El însă a luptat.*

*Chimist pasionat pentru studiile sale, el a făcut, decenii întregi, să i se cetească din cărțile și articolele pe care nu le putea petrece cu ochii. Și a dictat cercetării proprii a căror tipărire n-o putea supraveghea.”*<sup>48</sup>

Longinescu „*s-a dus la Focșanii nașterii sale ca să se așeze pe veci lângă mormântul, plâns îndelung de lacrimile sale, ale fratelui, profesorul de drept Ștefan, de care-l lega, ca și de ceilalți fii ai*

---

<sup>46</sup> *Ibidem*, p. 30

<sup>47</sup> N. Iorga, **Oameni cari au fost**, vol. II, Ediție îngrijită și note de Ion Roman, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 337

<sup>48</sup> *Ibidem*, p. 337 - 338

*negustorului focșănean, admirabile sentimente de familie care nu mai sunt din vremea noastră. ”<sup>49</sup>*

La 27 noiembrie 1940, o crimă odioasă avea să zguduie conștiința românească: viața marelui cărturar Nicolae Iorga era răpusă de gloanțele legionare.

De acolo, din neant, din lumea umbrelor, prietenia dintre savanți a căpătat tăria bronzului Istoriei.

Ecourile ei răsună adânc și ne-au obligat ca, prin scrisul nostru, cu mărturiile rămase de la ei, s-o reîmprospătăm, să îndreptăm lumina conștiinței noastre, a prezentului, pe chipurile lor umbrite de vremuri.

---

<sup>49</sup> *Ibidem*, p. 337